

HANINA HVIEZDA

Miro Frindt

HANINA HVIEZDA

HANINA HVIEZDA

Miro Frindt

Text © Miro Frindt, 2020

Cover and endpaper illustrations © Luka Brase, 2020
Cover photo © Masherov/Shutterstock, 2020

Slovak edition © Fortuna Libri, Bratislava 2020

Vydalo vydavateľstvo Fortuna Libri.

www.fortunalibri.sk

Redakčná úprava Zuzana Reiselová

Prvé vydanie

Táto kniha je fikcia. Mená, postavy, miesta a udalosti sú buď výtvorom autorovej fantázie, alebo sú použité fiktívne, a preto akákoľvek podobnosť so skutočnými živými alebo mŕtvymi osobami, obchodnými spoločnosťami, udalosťami či miestami je úplne náhodná.

Všetky práva vyhradené.

Nijaká časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať, ukladať do informačných systémov ani rozširovať akýmkoľvek spôsobom, či už elektronicky, mechanicky, fotografickou reprodukciou, alebo inými prostriedkami, bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ISBN 978-80-573-0053-3

*Túto knihu venujem mame,
otcovi, bratom, rodine v Oravskej Lesnej,
kde som zažil fantastické detstvo,
a všetkým Dolnokubínčanom.*

... Cítiš to? Niečo tu smrdí...

... Žid.

Mnohí z toho obdobia už pomreli. Tí, čo ešte žijú, si už na niektoré udalosti ani nepamätajú a z mladých len málokto vie, že pred evanjelickým kostolom v Dolnom Kubíne, hore na Hviezdoslavovom námestí, oproti domu, v ktorom istý čas žil básnik Hviezdoslav, sú pochovaní traja ľudia. Matka, otec a syn. Spočívajú rovno pred vchodom, pod zodratým, vychodeným žulovým prahom, pod Kristovými nohami.

Námestie už niekoľkokrát rekonštruovali, ale spotevní cigáni s krompáčmi a čiernymi zaprášenými fúzmi vedeli, že nesmú kopať hlbšie. O obetiach doby robotníci nikdy nehovorili nahlas, akoby neboli. Všetci však vedeli, že tá doba tu kedysi bola. Aj jej obeť.

Zavše, za hlbkej noci, na jeseň, keď dolnokubínska hmla dusí pouličné lampy a ťaživé svetlo plače po stožiaroch na zem, sa duše nebožtíkov v bielych rubášoch, so žltou hviezdou na hrudi vychádzajú nadýchnuť. Spod kostola meravo prejdú k neďalekému Hviezdoslavovmu pamätníku, mátožne si sadnú na nízke kamenné kvádre a pozerajú k blízkej

Miro Frindt

synagóge. Priehľadných bezfarebných prízrakov sa Dolnokubínčania boja, preto sa tomu miestu okolo polnoci zďaleka vyhýbajú.

Kysuce, november 1945

Poľsko už nebolo vidieť cez sivé mraky, pretože sa zliali s horizontom do belavomodrej studenej kaše. Nezočila nič, čo ako napínala zrak, keď v poslednom vozni hľadela späť cez špinavé zasklené dvere. Sadze vyskakujúce z komína lokomotívy sklo tak začiernili, že zvnútra vagóna poslúžilo ako zrkadlo, keď si ženy chceli napraviť šatku a muži povykrúcať či uhladiť fúzy, zatiaľ čo deti dýchnutím na orosený oblok maľovali vzorce. Dym sa rozplýval vo vzduchu ako vidina a stúpал do výsoka k mrazivým nebesám. Osvienčim bol už ďaleko, stále však cítila pach strachu, smrti a nemeckej pýchy.

Tma. Tiež smrdela.

Tma nastala za slnečného dňa. Zrazu, nečakane.

Spomienka spreď niekoľkých mesiacov.

Schnell! Schnell! Vrieskanie chlapov v čiernych uniformách. Vyleštené čižmy, revolver za opaskom, posmešné úškrny, pohrdavé pohľady. Roboty bez citu, nepremýšľajúce o svojom konaní. Prečo stále ziapu?

Úmorná drina v kameňolome – kopanie skál a prevážanie do neďalekej rokliny. Štekajúce psy. Chorľaví, chrchlajúci ľudia, ktorých znenazdajky skolila guľka.

Ani krompáč nestihli pustiť z ruky, už im vyletel mozog z hlavy. Spolurobotníci nevyronili slzu. Zvykli si, traumou vytesňovali a vytesňovali, pretože život sa v sekunde zinačil na peklo na zemi. Chvíľami nerozlišovali, či žijú, alebo sú už na druhom svete. Toto predsa v tom prvom nebolo možné. V ňom bol Boh, to by nedovolil, určite nie. Bolo to také... také divné... nereálne, existenčná anomália – teraz a tu.

Nie je to možné, toto neexistuje, to sa nám hromadne sníva, je to skupinovú halucinácia alebo ktohovie čo...

Nie je to možné...

Nie je to možné...

Alebo je?

Svetlo.

Tvrdá priča v dlhom drevenom baraku, stovky párov spiacich pootvorených očí. Pobejúce potkany, viac či menej čujné stonanie unavených, spotených robotníkov. Prečo? Pretože práca oslobodzuje.

Dá sa dlho hovoriť o svetle? Čas vo dne a v noci neodbíja rovnako.

Vojna sa skončila. Tí, čo žili ďaleko, ďaleko na lazoch alebo v odľahlých horárňach, o tom ešte nevedeli. Nikdy predtým sa jej budúcnosť nezdala taká prázdna, beznádejná. Nič.

Viete, čo je ničota? Nemôžete ju vidieť, uchopiť, cítiť, je nemá. Nič je bez zápachu, bez smútku, ba zaobíde sa bez radosti.

Čas, keď slovo budúcnosť predstavovalo hodiny do najbližšieho sčítania väzňov, pominul. Zrazu chýbala aj tá tvrdá drevená pričňa, čo omínila bok. Kabát, pod ním sveter a mužská košeľa od Červeného kríža jej gniavili hrudník. Pásikavá, miestami roztrhaná uniforma bola pohodlnejšia. Nohy jej ťažili vysoké hnedé šnurovacie topánky. Pravá bola z vnútornej strany vyčaptaná. Asi ju nosila dáka krívajúca kalika. Hnedý plátenný vak sťahovali šnúrky. V ňom sušienky a tvrdý chlieb, opatrovala ich ako zlatý poklad.

Monotónny klepot železných kolies na koľajniciach a odľukovanie ťažkej parnej lokomotívy prerušil škriepot brzd. Ženy vo vagóne skričali. Hanu hodilo na kolenná starému mužovi sediacemu oproti. Zarastený dedo bafkajúci fajku sa slastne pousmial. Nepomohol jej. Jemnú, chudú, bledú dievčenskú dlaň necíti na starobou zošúverenom stehne každý deň, tak si chcel tú krátku chvíľu vychutnať. Pod plátennými fľakatými nohavicami mu ožilo prirodzenie.

Hneď bola na nohách, oprašovala si potrhaný kabát a obzerala sa. Vlak zastavil. Musí vystúpiť. Von, preč, nevydrží tu. Stískajúc batoh, hnala sa uličkou medzi drevenými lavicami k dverám.

„Kamže sa náhliš, dievčisko? To ešte nie je stanica. Zaiste len srna vbehla pod vlak,“ skríkla sivovlasá starena, keď Hana v behu zakopla o košík s jablkami. Ploody sa rozkotúlali po podlahe. Neobzrela sa. Nezniesla

zvuk idúceho vlaku. V spomienkach splynul s dymom z vysokého komína pri ostnatom drôte. Stres, nemecké pokrikovanie, štekot psov, pach potu, moču, výkalov. Obavy z neznáma. V poslednej chvíli zoskočila z vysokých schodov. Vozne sa pohli. Stará žena sa vyklonila z okna, hromžila pästou a hodila po Hane jablko.

Vo vedľajšom okne vyplazovali jazyk chlapčiská.

Sadze z parnej lokomotívy sa miešali s prvými jemnými snehovými vločkami, krútili sa v studených víroch kysuckého vetra. Skackala dolu brehom od železničnej trate. Spoza stromov sa vlnil zvuk otupených sekier dopadajúcich na kmene stromov. Drevorubači.

Odfukovanie lokomotívy sa strácalo v diaľke.

Sloboda. Na čistine obďaleč akísi zabudnutí sovietski vojaci. Na hlavách tmavé huňaté baranice s červenou hviezdou uprostred. Povyzliekaní do košiel, obskakovali okolo vaty. Spievali vojenskú pesničku: „Ach eti tuči v golubom napominajut more, napominajut staryj dom, gde kružat čajky za oknom...“

Žena v stredných rokoch s podkasanou sukňou miešala polievku v kotlíku a dupkala nohami, aby ju neozialo. Aj v tej zime mala špinavú mužskú košeľu rozopnutú do pol hrudníka, bolo vidieť obrovské prsia. Spievala a rehotala sa spolu s chlapmi. Všetci ju pretiahli.

Pustiť sa k vojakom alebo k lesu, kde určite domáci kálajú drevo? Radšej k lesu. Vojaci zmĺkli. Venovali dievčaťu dlhý pohľad, chlad aj túžba po jedle však

podlomili zvedavosť. Hodili rukou, privoňali bližšie k ohňu s kotlíkom. Možno keby mali oblečené bundy, podišli by k mlkvej dievčine s uhrančivým pohľadom. Veľmi uhrančivým.

Preveľmi uhrančivým.

V diaľke, dolu pod kopcom, sa črtala dedina. Výhľad clonilo zopár vysokých starých smrekov. Vôňa zelených, husto radených vetvičiek, lepkavej živice. Drobné, neviditeľné obláčiky odumretého hnedého ihličia pri kmeňoch stromov dráždili nos. Tak dlho necítla závan domova. Kde je ďaleká Orava, Dolný Kubín, mestečko v lone prírody, v náručí Choča a Kubínskej hole.

Kysucké chalupy v diaľke podriemkavali, kde-tu sa dymilo z komína. Ľudí nebolo vidno. Strechy s práchnivejúcimi šindľami chytala čerň. Zelenkavé machy na nich tmavli, olizoval ich studený vzduch a šľahavý severák. Dedina vyzerala opustená, no napriek tomu k nej zamierila, lebo tam vetrila život. Preglgla a rozbehla sa ozlomkrk.

Mestečko v lone kopcov a kopčekov, schúlené v kúte prírody. Otec – mocný, majestátny Choč s belejúcim sa vrcholcom na jeseň a v zime, a matka – Kubínska hoľa. Dieťa s dvoma menami objíma v náručí drevenice

a pomedzi prsty sa mu kľže modrá stuha, rieka Orava. Priezračná, v lete plná rakov, pstruhov, v zime zamrznutá na skalú, takže ľudia i daktorí gazdovia s ťažkými saňami ťahanými koňmi prechádzajú z brehu na breh. Dve mená má dieťa prírody...

Dolný Kubín.

Vlniace sa dolinky vypĺňajú ulice mestečka, na jar blatisté, v lete zaprášené, v jeseni udupané slizkým popadaným listím, v zime zasnežené. Ľudia si zvykli na treskúce zimy, na život v chalupách zapadnutých v snehu po okná, s vyšliapanými chodníkmi z domu po hlavnú cestu. Koľko romantiky, a dvakrát toľko strasti.

Hana vchádzala do Kubína pešo, v deravej topánke, ani vlnené pančuchy ju nezahriali, lebo pred hodinou, keď minula Kraľovany, kde sa cesta rozbiehala na dve strany – na Ružomberok a na rodnú Oravu, sa spustil dážď.

Vlniak si prehodila na hlavu, obkrútila okolo krku, ale veľmi jej to nepomohlo. Bol premočený. Cícerky jej stekali po tvári vrúbenej čiernymi prameňmi vlasov. Z Kubínskej hole dul silný vietor, dážď šibal dotieravo, zboku. Vošla na provizórny most, podkasala si pridlhú deravú čiernu sukňu. Zablatený lem sa jej plantal medzi topánkami, znervózňovalo ju to.

V daždi si všimla siluety robotníkov na vedľajšom železničnom moste. Na kárach vozili podvaly na opravu koľají. Sem-tam, pomedzi vietor bolo počuť zvuk kladív

dopadajúcich na mohutné kovové klinec. Keď Nemci ustupovali z Oravy, vyhodili do vzduchu všetky premostenia cez rieku. Provizórny cestný most stál a desiatky chlapov teraz lopotili na stavbe železničnej trate, aby vlaky nekončili v blízkej dedine, ale premávali až na hornú Oravu, do Trstenej, a ďalej do Jablonky v Poľsku.

Železničný most tvorili dva obrovské kovové oblúky. Na samom vrchole dvaja chlapi bez istenia ťahali nahrubo posplietané oceľové lano. Striaslo ju od strachu, že spadnú do rozbesnenej rieky. Voda v nej bola kalná, dravá, obrovské kmene stromov unášala ako zápalky. Strhla by aj koňa, nieto človeka.

Prehrmel popri nej voz. Naložené sudy buchotali, zľahka poskakovali na rebrináku, zjavne boli prázdne. Voz mal vylámané rebriny, preto boli sudy zviazané, aby nevypadli na hradskú. Gazda, drsne pohánajúci kone, sedel naširoko, mocnými nohami v čižmách sa zapieral o drevenú podperu. Mal na sebe čierny gumenný plášť s kapucňou. Odev bol taký dlhý, že z neho trčal len bič. Nemal klobúk. Zdalo sa jej to čudné. Čo je to za chlapa bez klobúka, a ešte gazda.

„Prrrrrrrr!!!“ ozval sa plný, mohutný hlas, prehlušil aj zavýjanie vetra a šum dažďa. Chlap zatiahol uzdu, kôň zastal a využil chvíľu, aby otriasol zo seba prebytočnú vodu. Hriva vo farbe ebenového dreva plieskala zo strany na stranu. Zhrbený gazda nehybne sedel, čakal, kým Hana poíde na jeho úroveň. „Hej, dievča,

zveziem ťa. Kamže si sa vybrala v tomto nečase? Do Kubína?“

Nestihla sa ani usadiť, bič už zasvišťal vzduchom a voz so sudmi vyrazil. Ticho pozerala pred seba a ešte hlasnejším mlčaním prisvedčila na opakovanú otázku, či ide do Kubína.

Chlap sa nahol bližšie a dievčaťu vytrvalejšie civel do tváre.

Odvrátila hlavu.

Najskôr zanovito hľadela na opačnú stranu, potom sa však predsa len pozrela chlapovi zoči-voči. Spod čiernej kapucne trčali popolavé vlasy, no obočie, takmer zrastené nad koreňom nosa, mal tmavé. Bledomodré oči mali iskrivý pohľad, okolo nich ani jedinej vrásky. Usmial sa. Tvár mu rozžiarili pravidelné biele zuby. Nebol starý, ako si myslela prv, to len sivé vlasy klamali. „Kam ideš v takejto pľušti? Si celá si mokrá. Chceš dostať suchoty? Doma pri peci by si mala sedieť.“

Doma. Kedy bude doma?

Hrkotajúci voz prešiel po zničenej Dolnej ulici a zastavil neďaleko hotela Slávia na Hviezdoslavovom námestí. Po košatých stromoch a kríkoch, z ktorých sa tešila po celé detstvo, nebolo ani chýru. Len blatisté, surové prázdno. Mohutné tuje, menšie platany, mäkkú sýtozelenú trávku zničili vojenské autá.

Rozhliadala sa po domoch – zmizlo zopár tabúl nad obchodmi, židovských priezvisk, z komína likérky

stúpал čierny dym a pred župným domom, vedľa evanjelického kostola, stáli dva vozy. Kone so zablatenými kopytami nervózne zaerdžali, akoby sa unavili a pociťovali hlad i smäd.

Námestie zívalo prázdnotou. Kto nemusel, do dažďa nešiel. Detiská mešťanov sa hrali doma s drevenými či hantrovými hračkami, tie chudobnejšie v dreveniciach pomáhali rodičom so statkom alebo pri domácich robotách.

Ako šibnutím čarovného prútika prestalo pršať. Nad mestom sa vypínal obrovitý Choč. Ešte pred polrokom útočisko partizánov. Ponúkal všetko – vetvy stromov strechu nad hlavou, divá zver mäso na zahnanie hladu, nory vykopané v oravskej zemi teplo domova. Nemcom sa do takej výšky nechcelo, nepoznali terén, báli sa a Orava napokon ani nebola strategickým miestom. S domácimi sa snažili vychádzať. Najväčšie obavy v nich vyvolávali Lvovci a Signál – tvrdé partizánske oddiely skrývajúce sa pod Chočom. Komplikovali Nemcom život aspoň tým, že aj dvakrát do týždňa zničili cestu medzi Ružomberkom a Dolným Kubínom, aby to nemali jednoduché s prepravou zbraní a zásob.

Spoza Choča sa vygúľalo okrúhle ostré slnko. Mazľavé blato na mokrom námestí sa lesklo ako čokoláda.

Kôň kýval hlavou zo strany na stranu, reťaze v postroji cvendžali.

Zápach. Poryv hniloby, stareckého smradu zmiešaného s potom.